

The Balance of China and Iran Against the Western International System; A Case Study of BRICS

Maryam Nazari Lari

Master's degree in International Relations, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

Email: Nazari.my79@gmail.com

 0009-0004-1828-0669

Meisam Belbasi

Assistant Professor, Islamic Revolution Studies, University of Mazandaran, Babolsar, Iran (Corresponding Author)

Email M.Belbasi@umz.ac.ir

 0000-0002-6136-6781

Abstract

The expansion of China's multilateral engagements with Iran, followed by Tehran's admission as a permanent member of BRICS in 2021, can be interpreted as a step toward closer alignment between the two states in an effort to balance against the legitimacy of Western unilateralism—foremost that of the United States. The continuation of bilateral interactions has been largely shaped by the interests each state has articulated based on its domestic imperatives. These interests determine their respective patterns of balancing vis-à-vis the hegemon and inform their behavior within BRICS. Accordingly, this study seeks, through the lens of the Balance of Interests theory and using a qualitative analytical-comparative method, to examine the nature of China's and Iran's balancing strategies against the Western-led international order through the BRICS institution. The central argument is that China—benefiting from the advantages of the hegemonic system, possessing a peace-seeking strategic culture, and embracing pluralism in its external relations and development models—is revisionist yet inclined toward delegated balancing and calibrated accommodation through a strategy of “regulated resistance.” In contrast, Iran—due to structural pressures, a justice-oriented strategic culture, and a moralized approach to external engagement—tends toward a strategy of full balancing. The manifestation of this divergence within BRICS appears in differences concerning the depth of de-dollarization, relative advantages sought, and the very definition of the group's identity and purpose. These dynamics have subsequently shaped the trajectory of multilateral cooperation within BRICS.

Keywords: Balance of Interests, Unilateralism, BRICS, Western Institutions, Multilateralism

Extended Abstract

Introduction: This study addresses the evolving geopolitical landscape and the relative decline of Western hegemony, particularly that of the United States, by analyzing the strategic positioning of China and Iran vis-à-vis the Western-led international order. The increasing convergence between these two nations through multilateral frameworks such as the BRICS group is interpreted as a reactive strategy to the West's unilateralism in economic, political, and cultural spheres. While the United States continues to employ instruments such as the dollar and Bretton Woods institutions (e.g., IMF, World Bank) to reinforce its hegemonic influence, emerging powers like Iran and China aim to redefine global governance through institutional innovation and regional cooperation. Iran's permanent membership in BRICS and China's growing role in alternative institutional development serve as clear indicators of this strategic shift.

Research Hypothesis: Employing the analytical framework of neoclassical realism—specifically Schweller's theory of "Balance of Interests"—this research proposes a central hypothesis: China, due to its domestic structure, strategic culture, and systemic benefits from the existing international order, tends toward soft balancing through accommodation, delegation, and cautious reformism. Iran, by contrast, faced with existential threats and shaped by revolutionary ideology and economic sanctions, predominantly adopts a hard balancing strategy based on resistance and deterrence. The analysis is structured around four key domestic-level variables influencing foreign policy behavior: (1) Elite consensus on perceived threats; (2) Societal perception of threats; (3) Legitimacy of the governing regime; (4) Strategic coherence among decision-makers. These variables explain the diverging behavioral patterns of China and Iran in their engagement with the Western-led global system and multilateral mechanisms such as BRICS.

Results and Discussion: (1) Domestic-Level Drivers of Foreign Policy; In China, a centralized political system, Confucian strategic culture, and prioritization of economic development have led to a foreign policy marked by legalist caution and incremental reform. The Chinese leadership, particularly under Xi Jinping, simultaneously recognizes the utility of cooperating with Western institutions while criticizing their hegemonic tendencies, especially in matters such as human rights and regional sovereignty (e.g., Taiwan, the South China Sea). As a result, China seeks to amend, rather than replace, the liberal order—favoring multilateralism as a tool for gradually diluting Western dominance. In contrast, Iran's strategic culture, shaped by the Islamic Revolution, eight years of imposed war, and a defensive ideological narrative, promotes a more assertive posture. The Iranian elite largely perceives the Western order as inherently exploitative and threatening to its independence. This perception, amplified by extensive sanctions and international isolation, compels Iran to pursue a policy of strategic autonomy and resistance, epitomized in its "Look to the East" doctrine and alignment with like-minded states. (2) Modes of Balancing Toward the Western System; China, owing to its substantial economic entanglement with the West and its preference for strategic prudence, engages in "soft balancing" via mechanisms such as BRICS, the Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB), and the Belt and Road Initiative (BRI). These efforts aim to incrementally erode U.S. dominance while avoiding direct confrontation. China's balancing strategy is described as a "legalized resistance," utilizing international law and institutional participation to challenge unilateralism without provoking systemic backlash. Iran, by contrast, derives little benefit from the Western system due to its exclusion from global markets and financial networks. Consequently, its balancing strategy is more radical and confrontational, seeking a complete overhaul or replacement of the existing order. For Tehran, institutions like BRICS are not supplementary but alternative avenues to circumvent Western control, achieve economic resilience, and reaffirm its sovereign right to independent development. (3) BRICS Engagement: A Comparative Perspective; The study further analyzes the strategic behavior of China and Iran within BRICS across four key domains:

- **Monetary Reform and De-Dollarization:** Iran aggressively promotes de-dollarization and views BRICS as a platform to undermine U.S. financial hegemony. China, while exploring digital currency alternatives and regional payment systems, approaches dollar replacement with caution due to its large dollar reserves and economic interdependence with the U.S.
- **Democratization of Financial Institutions:** China views BRICS as a complementary instrument for gradual reform of existing institutions such as the WTO and IMF. Iran, on the other hand, envisions BRICS as a revolutionary space to bypass Western-imposed financial constraints. Tehran's inability to access loans from BRICS financial arms, however, highlights the limitations of this vision and China's reticence to jeopardize its global economic standing.
- **Energy Security and Transition:** As a major hydrocarbon producer, Iran seeks to leverage its BRICS membership to stabilize global energy markets and attract investment in its oil and gas infrastructure. China, the group's largest energy consumer, prefers bilateral agreements and emphasizes investments in renewable energy technologies where it enjoys a competitive edge. This asymmetry limits deep collaboration in fossil fuel-based energy security.
- **Sustainable Development and Anti-Interventionism:** Both countries converge in rejecting Western definitions of development and human rights, advocating instead for non-intervention and sovereign-based development models. China promotes its "Beijing Consensus" as a counter-narrative to the "Washington Consensus," while Iran has proposed establishing a BRICS security commission to address terrorism, extremism, and digital threats multilaterally.

Conclusion: By applying the theory of balance of interests, the study concludes that both China and Iran are revisionist states, albeit with divergent strategies. China's behavior reflects a measured, long-term approach to revising global governance, preserving its systemic advantages while avoiding open conflict. Iran, facing existential threats and systemic exclusion, adopts a maximalist position that prioritizes resistance over accommodation.

This divergence explains the differing expectations and outcomes within BRICS. China, as the group's economic anchor, directs its engagement with institutional conservatism, while Iran hopes for rapid systemic change and strategic support. Despite their shared opposition to Western hegemony, the gap in their respective balancing strategies—soft versus hard—constrains the full realization of Iran's goals within BRICS. Ultimately, Iran's ability to extract meaningful benefits from BRICS hinges on two critical factors: (1) Alignment with the pragmatic tempo of other members (especially China and India). (2) A calibrated strategy that blends ideological conviction with geopolitical realism. This nuanced understanding of China–Iran relations within multilateralism helps illuminate the broader dynamics of global power transition in a post-unipolar world.

موازنه چین و ایران در برابر نظام بین الملل غربی؛ مطالعه موردی بریکس

مریم نظری لاری

دانش‌آموخته کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

Email: Nazari.my79@gmail.com

 0009-0004-1828-0669

میثم بلباسی

استادیار گرایش انقلاب اسلامی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران (نویسنده مسئول)

Email M.Belbasi@umz.ac.ir

 0000-0002-6136-6781

چکیده

گسترش مراودات چندجانبه چین با ایران و متعاقب آن پذیرش عضویت دائم تهران در گروه بریکس طی سال ۲۰۲۱ را می‌توان گامی در راستای نزدیک شدن دو کشور جهت موازنه علیه مشروعیت یک‌جانبه‌گرایی غرب و در رأس همه، ایالات‌متحده، قلمداد کرد. ادامه تعاملات دو کشور تا حد زیادی متأثر از منافی بوده که هر یک، مبتنی بر مقتضیات داخلی برای خود تعریف و بر پایه آن، ضمن ترسیم نوع موازنه با هژمون، رفتاری را در گروه بریکس اتخاذ می‌کنند. به همین منظور، پژوهش حاضر تلاش دارد تا با تأکید بر نظریه «موازنه منافع» و در چهارچوب روش کیفی تحلیلی-تطبیقی، چیستی نوع موازنه منافع چین و ایران در برابر نظام بین‌الملل غربی از طریق نهاد بریکس را ریشه‌یابی نماید. فرض اصلی این است که چین، به‌موجب بهره‌مندی از مواهب هژمون، فرهنگ راهبردی مسالمت‌جو، پذیرش تکثر در روابط و الگوهای توسعه، اگرچه تجدیدنظرطلب بوده، اما با راهبرد مقاومت قانونمند گرایش به احاله و مماشات دارد؛ درحالی‌که ایران، به دلیل فشارهای ساختاری، فرهنگ راهبردی عدالت‌محور و نگرش اخلاقی به برون‌سپاری، به رویکرد موازنه کامل تمایل یافته است. بازتاب این امر در نهاد بریکس به‌صورت تفاوت در کیفیت دلارزدایی، مزیت نسبی، تعریف ماهیت وجودی و هدف گروه جلوه‌گر شده و توسعه تعاملات چندجانبه را تحت تأثیر قرار داده است.

کلیدواژه‌ها: موازنه منافع، یک‌جانبه‌گرایی، بریکس، نهادهای غربی، چندجانبه‌گرایی

مقدمه و بیان مسئله

روابط ایران و چین پس از چهار دهه، با گذر به سطح چندجانبه و عضویت ایران در بریکس، در راستای موازنه با هژمونی آمریکا گسترش یافته است. در حقیقت، پس از فروپاشی شوروی، آمریکا تدریجاً با افزایش کنش‌های یکجانبه در مسیر تبدیل به هژمونی بدخیم گام برداشت. این مسئله دارای دو پیامد برای کاخ سفید بود: نخست، افزایش هزینه اقدامات سیاست خارجی در عین استفاده دیگر رقبای سود صلح و دیگر، تمایل کنشگران در حال توسعه به ایجاد موازنه در نتیجه سوءاستفاده بی‌رویه واشینگتن از دلار به‌عنوان سلاح. ایجاد نهاد بریکس توسط چین به همراه روسیه، برزیل، هند و آفریقای جنوبی را می‌توان ماحصل چنین امری دانست که خصوصاً با تشدید تنش‌های پکن-واشینگتن پس از اتهام ترامپ به رئیس‌جمهوری مبنی بر توسعه‌طلبی وی در دریای چین جنوبی و همچنین گسترش جنگ تجاری طرفین، به مرحله‌ای جدید پا گذاشته و ضمن استقبال از عضویت ایران، در موازنه علیه غرب گامی به جلو برداشت (Shariatinia, 2020, pp.104-105). در حقیقت، تحولات بین‌الملل متأثر از چهار متغیر سطح واحد شامل برداشت واحد نخبگان نسبت به تهدید، نگرش جامعه به تهدید، میزان مشروعیت تصمیمات حکومتی و یکپارچگی فکری میان مقامات صلاحیت‌دار، اکنون برای پکن و تهران طوری درک شده که طرفین از توسعه روابط اقتصادی با یکدیگر در سطح چندجانبه توسط گروه بریکس استقبال کرده‌اند (Haji-Yousefi & Nemati, 2019, pp.154-156). با این‌همه، نمی‌توان تکمیل عضویت را به‌منزله تحقق بالفعل کلیه خواسته‌های ایران در سطح چندجانبه با چین از طریق گروه بریکس در نظر گرفت؛ چنانچه با گذشت حدود یک‌سال از حضور در بریکس، همچنان خلأهایی در روابط طرفین به چشم می‌خورد. از این‌رو، در ادامه به‌منظور پاسخ به سؤال اصلی، ضمن نظر به نوع موازنه‌ای که هریک مبتنی بر منافع با نظام بین‌الملل غربی، خصوصاً آمریکا، برای خود تعریف ساخته، تلاش خواهد شد تا سه سؤال مورد تشریح قرار گیرد:

۱. مختصات سطح واحد در هر دو کشور چیست؟ ۲. بر مبنای آن، چه نوع موازنه‌ای با نظام بین‌الملل غربی اتخاذ شده؟ ۳. با توجه به دو پرسش قبل، رفتار طرفین در بریکس به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین سازوکارهای موازنه نرم نهادی با غرب چگونه بوده است؟

۱. پیشینه پژوهش

آثار نگاشته‌شده در این خصوص را می‌توان با تقسیم‌بندی در دو دسته کلان جای داد: نخستین مورد، تألیفاتی بوده که مبنای خود را تمایل ایران یا چین جهت مقابله علیه یکجانبه‌گرایی قرار داده‌اند. از جمله این آثار می‌توان به مقاله دکتر علم صالح و زکیه یزدان‌شناس (۲۰۲۳) تحت عنوان «مشارکت استراتژیک چین با ایران و آینده هژمونی آمریکا در منطقه خلیج فارس» اشاره کرد که علی‌رغم پرداختن به مشارکت تهران و پکن در خلیج فارس علیه یکجانبه‌گرایی آمریکا، با صرف نظر کردن از موازنه اقتصادی، بیشتر بر حوزه امنیت متمرکز شده است.

مقاله ابوالفضل قاسمی و مرضیه حیدری (۱۴۰۳) «تحریم‌های اقتصادی ایالات‌متحده و تعاملات ژئواکونومیک ایران و چین» نیز، با وجود تأکید بر اثر تحریم‌های ایالات متحده بر روابط چین و ایران، از سطح روابط دوجانبه اقتصادی فراتر نرفته است.

هونگدا فن و سعیده زرین‌نجف‌آباد (۱۴۰۳) در مقاله خود «چشم‌انداز روابط ایران و چین از منظر توافق ۲۵ ساله» با تأکید بر قرارداد ۲۵ ساله ایران و چین، روابط دو کشور را نه در یک ساختار کلان، بلکه براساس یک موضوع خاص مورد کنکاش قرار می‌دهند.

کتاب «رقابت چین و آمریکا در خاورمیانه در قرن بیست‌ویکم» به قلم دکتر علی اسمعیلی (۱۴۰۱)، دیگر اثر در این زمینه بوده که بر پررنگ شدن نقش چین در خاورمیانه به‌موجب کاهش قدرت آمریکا، خاصه پس از ۱۱ سپتامبر، انگشت گذاشته و برای اثبات مدعای خویش، بیش از پرداختن به مناسبات پکن و تهران، به پیوندهای راهبردی چین با دولت‌های عربی حاشیه خلیج فارس تکیه می‌زند.

«رندال شوئلر»^۱ (۲۰۱۱) نیز اگرچه در مقاله خود «پس از تک‌قطبی: چشم‌انداز چین از نظم بین‌المللی در عصر زوال ایالات‌متحده» در راستای اثبات جنس تجدیدنظرطلبانه موازنه‌گری چین برآمده، لیکن با تأکید بر کلیات مبارزه میان قدرت‌های بزرگ، نقش برجسته‌ای برای متحدان چین نظیر ایران در این مسیر قائل نشده است.

دسته دیگر از آثار با تمرکز بر عرصه نهادی و به‌طور خاص بریکس، موازنه چین و ایران با نظم غربی در عرصه چندجانبه را به بحث گذاشته‌اند. نخستین اثر در این حوزه،

مقاله «ایران و نظم نوین جهانی در حال ظهور: هم‌سویی مجدد استراتژیک نسبت به سازمان همکاری شانگهای و بریکس» از علیرضا شیخ‌محمدی و سکینه هاشمی (۲۰۲۲) بوده که بدون در نظر داشتن بحث‌های تطبیقی، صرفاً نقش متغیرهای داخلی ایران در تمایل بر پیوستن به نهادهای مذکور را تشریح ساخته است.

فروزان مرزبانی و حسین پلونده (۱۳۹۹) نیز در مقاله «چشم‌انداز عضویت ایران در بریکس و تحلیل ظرفیت‌های آن در آینده مناسبات دو طرف»، علی‌رغم سخن از ظرفیت‌های بریکس برای اقتصاد ایران، توجه چندانی به چالش‌های احتمالی نداشته‌اند. آخرین اثری که می‌توان به آن اشاره کرد، مقاله «اهمیت ژئوپلیتیکی در گسترش بریکس» به قلم مارک کاتز (۲۰۲۴) بوده که در آن، نگارنده بیش از تمرکز بر رفتار متقابل اعضای گروه، با رویکردی کلان، توانایی و نیت تمامی اعضای بریکس در ایجاد چالش برای هژمونی اقتصادی ایالات متحده را به سؤال گذاشته است.

براین اساس، نوآوری پژوهش حاضر در ترسیم رابطه میان الگوی موازنه منافع ایران و چین با نظم بین‌الملل غربی و چگونگی بازتاب آن در رفتار نهادی طرفین نسبت به بریکس بوده و از این‌رو، در ادامه ضمن پیوند میان سطح ملی و ساختاری، کنش قدرت‌های نوظهور در سازوکارهای چندجانبه مورد واکاوی قرار گرفته است.

۲. چهارچوب نظری: واقع‌گرایی نئوکلاسیک؛ موازنه منافع

فروپاشی بلوک شرق از درون و تغییر توزیع قدرت در ساختار نظام بین‌الملل که علی‌رغم پیش‌گویی نورئالیست‌های ساختاری بدون وقوع یک جنگ جهانی صورت پذیرفت، سبب وارد شدن یک ضربه مهلک به حیثیت این نظریه گردید. در پی پاسخ‌گویی به این چالش بود که گروهی از متفکران، مکتب نئوکلاسیک را به‌مثابه سنتزی از نظریات واقع‌گرایی و نواقع‌گرایی مطرح کردند. در قاموس این تفکر، ساختار به‌مثابه متغیری تعبیر گشت که خود قادر به اثر مستقل نبوده و به‌وسیله دولت‌ها مبتنی بر بافت بومی درک می‌شود (Smith, 2018, p.742). شوئلر به‌عنوان یکی از برجسته‌ترین اندیشمندان این مکتب، ضمن تأکید بر فرایندهای داخلی، در بر ساختن سیاست خارجی، محور اصلی رئالیسم را مبتنی بر چندین گزاره شامل اثرگذاری گروه‌های جمعی (نه فرد)، آنارشی، قدرت‌محوری به‌جای امنیت‌محوری، ماهیت تعارضی کنش متقابل واحدها، ناکافی بودن عقل بشری در تحقق خیر و صلح مطلق، اولویت قدرت بر اخلاق و منافع دولت بر ارزش‌های اخلاقی در نظر می‌گیرد. با این مقدمه وی سیاست را به بازار اقتصادی تشبیه ساخته که در آن به‌جای ثروت، قدرت

نخستین ارزش مبادله‌ای و هدف اقدام سیاستمداران به شمار می‌رود (Schweller, 1997, p.927). عامل اقدام در این بستر، متغیر میانجی سطح واحد بوده که ریشه در چهار عنصر دارد: ۱. برداشت واحد نخبگان نسبت به تهدید صورت گرفته؛ ۲. اجماع عمومی بر درک تهدید و پاسخ مناسب به آن؛ ۳. مشروعیت نهاد حاکم به‌عنوان مرجع تصمیم‌گیری انحصاری؛ چراکه در صورت عدم شکل‌گیری ما واحد میان ملت و دولت، علاوه بر لزوم اجرا نشدن تصمیمات، جامعه تهدید خارجی را علیه خود تلقی نمی‌کند؛ ۴. انسجام فکری تصمیم‌گیران در مواجهه با چالش‌های پیش‌رو تهدیدات سیاست خارجی متصور شد: الف. موازنه کامل و مناسب، هنگامی که منابع مادی لازم وجود داشته و سیاستمداران با تهدیدات نظامی جدی علیه منافع حیاتی خود روبه‌رو هستند؛ ب. ایجاد موازنه بیش‌ازحد یا واکنش شدید غیرضروری به تهدیدی که الزاماً علیه منافع حیاتی نبوده و می‌تواند کنشگر را در یک مسابقه تسلیحاتی گرفتار سازد؛ ج. اتخاذ سیاست‌هایی نظیر مماشات، احاله مسئولیت، دور زدن، فاصله گرفتن و ... در زمانی که منافع حیاتی در خطر جدی و مستقیم قرار نگرفته و یا موازنه سخت با خطر جنگ همراه باشد؛ د. عدم موازنه علیه یک تهدید و خطر جدی به دلیل عدم توانمندی کافی یا اشتباه محاسباتی مقامات، که عموماً به جنگ منتهی شده و نتیجه‌ای جز افزایش هزینه ندارد (Schweller, 2004, pp.167-168).

کنشگران مبتنی بر انگیزه اقدام در جهت‌گیری‌های فوق می‌توانند در دو دسته، حافظ یا تجدیدنظرطلبان وضع موجود قرار گیرند. در صورتی که یک کشور با رضایت از ارزش‌های بالفعل خود خواستار اطمینان خاطر نسبت به امنیت باشد، در دسته حافظان وضع موجود قرار گرفته و در مقابل، کسب حداکثری قدرت جهت گسترش خویش به‌عنوان کنشی تجدیدنظرطلبانه قابل ارزیابی است که هسته اصلی تغییر در نظام بین‌الملل به شمار می‌رود (Schweller, 1994, p.104). در توضیح تحول سیستم نئوکلاسیک‌هایی مانند شوئلر، علی‌رغم تأکید بر موازنه قوا، از تقلیل‌گرایی نورئالیسم یک گام فراتر رفته و نظم را نه امری مکانیکی، بلکه پیامد سطح واحد قلمداد می‌کنند که در انگاره گفتمانی مشروعیت ریشه دارد. موازنه در نظم هژمونیک تک‌قطبی از ماهیتی تجدیدنظرطلبانه برخوردار بوده که در قامت مقاومت علیه مشروعیت هژمون نمود می‌یابد. بارزترین راهبرد مقابله «مقاومت قانونمند» است که مطابق آن، قدرت در حال ظهور علی‌رغم پذیرش موقت وضع کنونی تلاش دارد تا با فعالیتهای در نهاد‌های مسلط، ضمن تمرکززدایی، اقتدار هژمون را به چالش کشد. اگرچه چنین اقدامی با افزایش منافع درون سیستمی، خطر جامعه‌پذیری قدرت چالشگر را در پی داشته،

لیکن غالباً به تغییر بلندمدت سیستم و نهادسازی بدیل منتج شده است (Schweller & Pu, 2011, pp.50-51). براین اساس می‌توان دریافت که رهیافت نئوکلاسیک، برخلاف رئالیسم ارتدکس، نهاد را متغیری اثرگذار در نتیجه قطب‌بندی‌های جهانی به شمار آورده و در توضیح کارویژه‌های آن چهار مورد را برجسته می‌کند: ۱. تثبیت حکومت حاکمیت‌های مستقر اعضا از طریق ایجاد ظرفیت در پاسخ به تقاضاهای فزاینده داخلی؛ ۲. کاهش سیاست‌های تهاجمی ناشی از جامعه‌پذیر ساختن کنشگران به‌وسیله سیاست چماق و هویج؛ ۳. کنترل تسلیحات هسته‌ای در عین کمک به امکان بهره‌مندی همگان از انرژی هسته‌ای صلح‌آمیز؛ ۴. فراهم ساختن فرصتی جهت بیان دغدغه کشورهای کوچک‌تر سیستم و ایفای نقش بیشتر آن‌ها (Schweller & Priess, 1997, pp.9-10).

از این‌رو، با افول هژمونی ایالات‌متحده، چینی‌ها تلاش داشته‌اند تا ابتدا به ساختارهایی که غرب بنیان‌گذار آن‌ها بوده ورود و سپس با نهادسازی بدیل، قدرت نسبی خود را در بلندمدت افزایش و مشروعیت آمریکا را کاهش دهند. این روند فرصتی برای ایران فراهم آورده تا از طریق تقویت روابط دو و چندجانبه با چین، بر فشارهای وارده از سمت غرب فائق آید. برای تحلیل این روابط، ضمن بهره‌گیری از نظریه موازنه منافع شوئرلر، عناصر سطح واحد در ایران و چین بررسی و چگونگی تعامل چندجانبه آن‌ها در چهارچوب نهاد بریکس مورد واکاوی قرار خواهد گرفت.

۳. مؤلفه‌های داخلی روابط چین و ایران

اگرچه آغاز تعاملات ایران و چین به دوران جنگ تحمیلی بازمی‌گردد، اما نقطه‌عطف آن راهبرد «نگاه به شرق» در دوره احمدی‌نژاد بود. هم‌زمان، چین نیز با هدف تقویت منافع نسبی و مقابله با یک‌جانبه‌گرایی ایالات متحده، به این سیاست تهران روی خوش نشان داده و ضمن گسترش سرمایه‌گذاری‌ها، به‌ویژه در بخش هیدروکربنی، درصدد برآمد تا مراودات دوجانبه خود را با تنها قدرت برتر تنگه هرمز که از نفوذ آمریکا مستقل بود، ارتقا بخشد (Ghasemi & Heidary, 2024, p.131). هرچند تشدید تنش‌های هسته‌ای و امنیتی شدن تصویر ایران موجب احتیاط مقطعی پکن شد، اما پس از برجام و در پرتو گرایش فزاینده چین به ایفای نقش رهبری در میان کشورهای جنوب، روابط طرفین روندی تصاعدی یافته و نهایتاً به عضویت ایران در بریکس انجامید. این تحول، در چهارچوب نظریه «موازنه منافع» و بر پایه چهار مؤلفه داخلی، موضوع تحلیل آتی خواهد بود.

۳-۱. برداشت واحد نخبگان نسبت به تهدید

مواضع نخبگان چینی در قبال نظم بین‌الملل طیفی از جهان‌گرایی تا بدبینی ساختاری را در برمی‌گیرد. جهان‌گرایان با پذیرش چین به‌عنوان یک قدرت بزرگ، تداوم نظم موجود را هم‌سو با منافع ملی می‌دانند؛ درحالی‌که بدبینان با نقد ساختار کنونی، بر ایفای نقشی مبتنی بر انگاره‌های بومی و جهان‌سوم‌گرایانه اصرار دارند (Arghavani & Szazmand, 2015, p.8). با این همه، به‌واسطه تمرکز قدرت در ساختار سیاسی چین، این دیدگاه‌ها در سطح حزب کمونیست و رهبری عالی به اجماع می‌رسند. شی جین‌پینگ به‌عنوان رهبر نسل پنجم، رویکردی تلفیقی را اتخاذ کرده؛ وی از یک‌سو، بر امکان همزیستی منافع چین و آمریکا در چهارچوب نظام بین‌الملل تأکید و از سوی دیگر، غرب به‌ویژه ایالات متحده را به تلاش برای مهار و ایجاد مانع در مسیر توسعه چین متهم می‌سازد (Xi Jinping, 2023). این دو اظهار نظر به ظاهر متضاد حاکی از آن بوده که هرچند چین به‌موجب همکاری با ایالات متحده در مدیریت بحران‌هایی نظیر تروریسم بر اهمیت مکانیسم‌های غربی اذعان داشته و از آن‌ها ارتزاق می‌کند، اما تجربه تلخ استعمار که با دامن زدن به تمایلات جدایی‌طلبانه تایوان برای چینی‌ها درحال یادآوری است، مقامات این کشور را بر آن می‌دارد تا اصلاح یا بدیل‌سازی نهاد را، خصوصاً با تشدید تنش‌های اقتصادی واشینگتن-پکن، دنبال نمایند (Swaine, 2015).

در ایران اما، به‌موجب محدودیت دسترسی به منابع ساختار جهانی، نخبگان عمدتاً رویکردی بدبینانه اتخاذ کرده‌اند. این مسئله به‌ویژه در گفتمان اصول‌گرایی برجسته بوده که با تأکید بر دال عدالت، ضمن نفی مشروعیت نظام سلطه، از طریق شالوده‌شکنی مفهومی، خواستار ایجاد نظمی بدیل منطبق با آرمان‌های رهایی‌بخش انقلاب اسلامی است. در مقابل اما، گفتمان صلح‌گرایی لیبرال به سیستم کنونی از موضع اصلاح‌طلبی نگرسته و تلاش دارد تا با تنش‌زدایی و گفت‌وگو از مسیر اشتراکات در حد امکان، مقدمات بهبود وضعیت جهان را مهیا سازد (Dehghani Firouzabadi, 2016, pp.229-237). هر دو جریان البته با فاصله‌گیری از نگرش‌های ناب خود را تعدیل و به سنتزی دست یافته‌اند که شاخص‌ترین تجلی آن را می‌توان در مواضع آیت‌الله خامنه‌ای مشاهده نمود؛ ایشان علی‌رغم بی‌اعتمادی به قدرت‌های برتر جهانی و در رأس همه، ایالات متحده آمریکا، رابطه با این کشور را به‌صورت یک تاکتیک (نه استراتژی) پذیرفته و بر تعامل با دنیا در عین حفظ صلابت و قدرت اهتمام داشته است. در حقیقت، ایران علی‌رغم توجه بر چندجانبه‌گرایی با حساسیت به حاکمیت ملی، تمامی همکاری‌های

خود را به دکترین عدم مداخله مشروط نموده و با انتقاد از مداخله سازوکارهای غربی به بهانه‌هایی نظیر حقوق بشر، نهادهای دارای دستورکار و استقلال‌یابی مانند بریکس را ارجح دانسته است (Simbar, Rezapour, & Fazeli, 2019, p.173).

۳-۲. اجماع جامعه نسبت به درک از تهدید

یکی از اصلی‌ترین معیارها جهت درک نگرش عمومی یک کشور نسبت به سیاست خارجی، فرهنگ راهبردی است. این مفهوم از تجربیات تاریخی-سیاسی ملل برخاسته و با تعریف دوست و دشمن، نقش مورد انتظار بازیگران بین‌المللی را روشن می‌سازد. (Booth, 2005, p.25) برسازی این انگاره در اذهان عمومی چین با آیین کنفوسیوس و تحولات استعمار رقم خورده؛ به همین منظور مردم این کشور با نظر به تمدن و جایگاه هژمونیک خویش در آسیا، مضاف بر تمایل به ارتقای کنشگری منطقه‌ای و جهانی، نسبت به بیگانگان بسیار محتاط بوده و تلاش دارند تا ضمن عدم پذیرش باورهای خارجی، در حد امکان از هرگونه تنش و درگیری پرهیز نمایند. برآیند این امر، حضور فعال در ساختارهای کنونی و اهتمام در بدیل‌سازی نهادی نظیر بریکس بوده است (Mahnken, 2011). در ایران، فرهنگ استراتژیک بیش از هر چیز تحت تأثیر دو عامل، حافظه تاریخی جنگ‌های تحمیلی، خصوصاً دفاع مقدس و اسلام شکل گرفته است. این مسئله اثر دوگانه‌ای بر ذهنیت شخص مسلمان ایرانی برجای گذاشته به طوری که از یک سو با تأکید بر سابقه دو قرن عدم تجاوز در عین چشیدن طعم تلخ استعمار، خود را کنشگری مصالحه‌جو و صلح‌طلب معرفی می‌کند؛ اما از طرفی دیگر، با توجه به قاعده نفی سبیل و تمدن باستانی، شرعاً و عرفاً ظلم را نپذیرفته و با هر قیمتی علیه آن مبارزه می‌نماید. در نتیجه می‌توان اذعان داشت صلح در تفکر ایرانی با مفهوم مثبت آن، یعنی نبود هرگونه خشونت ظریف و ساختاری، تعریف می‌شود (Chegnizadeh & Keyvan Hosseini, 2022, p.32). از این رو، ایرانیان با حساسیت نسبت به مداخله استعماری، نهادهای و استقلال‌یابی را به موجب اصرار بر اصل عدم مداخله ارجح می‌دانند.

۳-۳. میزان مشروعیت اقتدار رژیم و حکومت به عنوان یگانه نهاد

تصمیم‌گیر

ایران و چین جهت جلب حمایت جامعه از سیاست‌های خود، آلترناتیوی نسبت به نوسازی غرب ارائه نموده‌اند. در این راستا، چین الگوی توسعه پکن را طبق سه گزاره

مطرح ساخت: ۱. تکثر الگوهای توسعه به وسعت کشورهای جهان؛ ۲. اولویت رشد اقتصادی بر توسعه سیاسی؛ ۳. تأکید بر «احترام متقابل به حاکمیت سرزمینی» (Salehi & Hasan Zadeh, 2016, pp.84-85). با هدف تقویت مشروعیت داخلی و بین‌المللی این رویکرد، ابتکار «یک کمربند، یک راه» در سال ۲۰۱۳ از سوی شی جین‌پینگ ارائه شد تا چهار کارویژه را برای چینی‌ها اجرا نماید: ۱. تکثر مسیرهای ترانزیتی طبق منطق برد-برد؛ ۲. تأسیس کارخانه‌های تولید مواد اولیه در کشورهای میزبان به‌منظور کاهش هزینه حمل‌ونقل؛ ۳. افزایش سرمایه‌گذاری و به‌تبع آن رفاه، خصوصاً در مناطق کم‌برخورداری نظیر سین‌کیانگ جهت جلب وفاداری بیشتر ملت به دولت؛ ۴. ارتقای توسعه دیگر شرکا ناشی از مورد یک و دو که می‌تواند به گسترش دیپلماسی عمومی و اشاعه الگوی رفتاری چین منجر شود (Enderwick, 2018, p.448).

دولت ایران نیز تلاش کرده تا خلأهای اقتصادی ناشی از تحریم را به‌وسیله الگوی اقتصاد مقاومتی جبران و با کاهش آسیب‌ها، مشروعیت خود را ارتقا بخشد. اساس این گفتمان، مطابق با فرمایش آیت‌الله خامنه‌ای، بر پایه توانمندسازی تولیدات داخلی در زمینه علمی و فناوری، کاهش انحصار سبب صادرات از منابع انرژی، خصوصی و مردمی‌سازی صنایع کشور و کاهش شکاف طبقاتی بنا شده و در این راستا، علاوه بر بهره‌مندی از ظرفیت‌های داخلی، گسترش تعاملات با کشورهای دوست نیز مورد تأکید قرار گرفته است (Khamenei.ir, 2013-2020). در این گفتمان، برون‌سپاری از دو جنبه سلبی و ایجابی اهمیت دارد: نخست، کاهش تهدیدانگاری ایران و مهار رقابت‌های تسلیحاتی پرهزینه؛ دوم، ایجاد بستر برای گسترش همکاری‌های چندجانبه در نهادهای بین‌المللی. برهمن اساس، جمهوری اسلامی ایران با بهره‌گیری هم‌زمان از ظرفیت‌های داخلی و خارجی، تحقق عدالت مردمی را به‌عنوان محور توسعه دنبال کرده است (Pourahmadi & Habibi, 2022, p.19). رویکرد دو کشور با وجود برخی تفاوت‌ها، در کلیات به دلیل تأکید بر مدل‌های متنوع توسعه و اصل عدم‌مداخله هم‌راستا بوده که نتیجه آن را می‌توان عضویت ایران در ساختارهایی نظیر بریکس دانست.

۳-۴. یکپارچگی فکری میان مقامات صلاحیت‌دار در چگونگی برخورد

با چالش‌ها

چین و ایران در مبارزه با یکجانبه‌گرایی نخست به همسایگان و دول آسیایی نگاه داشته‌اند. در این راستا، رئیس‌جمهور شی جین‌پینگ طی نشست ۲۰۱۴ سازمان

همکاری‌های آسیا و اقیانوسیه، از مفهومی تحت عنوان «امنیت آسیایی» نام برده و آن را با پنج گزاره تحقق امنیت پایدار، رد هژمونی، پرهیز از مسابقه تسلیحاتی، مدیریت درونی منطقه و کمک خیرخواهانه چین به توسعه تعریف نموده است. این گفتمان البته به معنی انزوگرایی نبوده و بیشتر به تلاشی جهت ایجاد یک بلوک قدرتمند در مقابل دولت‌های غربی تعبیر می‌شود؛ بنابراین، همکاری با دولت‌های شمال، خصوصاً در زمینه تجارت و انتقال فناوری به شرط برابری و احترام متقابل به حاکمیت، ضروری است (Pitlo, 2021, p.61). ایران نیز تلاش دارد تا برای حل مشکل تحریم‌ها، تحت راهبرد «نگاه به شرق»، رابطه با همسایگان را در اولویت قرار دهد. این سیاست را آیت‌الله خامنه‌ای طی دیدار با مسئولان وزارت خارجه تشریح کردند. براین اساس، شرق در نگاه ایران نه کل آسیا، بلکه عمدتاً ناظر بر هند، روسیه، چین و دولتی بوده که در نظام بین‌الملل، منافع مشترک با این کشور تعریف می‌کنند. این راهبرد اگرچه تدریجاً متأثر از گسترش تنش با غرب، خصوصاً در دولت‌های نهم و دهم، به کلان‌روایت سیاست خارجی بدل شد، اما پس از رأی مثبت کشورهای شرقی علیه قطع‌نامه‌های تحریمی شورای امنیت، خوش‌بینی رادیکال کنار رفته و اکنون ایران بر استفاده از ظرفیت‌های دو یا چندجانبه با شرق در زمینه تجارت و فناوری متمرکز شده است (Sheikholeslami & Attarzadeh, 2022, p.63).

۴. برخورد چین و ایران با نظام بین‌الملل غربی

به‌طور کلی، کشورها پس از شناسایی ظرفیت و تهدیدات سطح واحد، چهار نوع منافع را در رابطه با دیگری برای خود تعریف می‌کنند: ۱. منافع موازی: بی‌ارتباطی سود و زیان به یکدیگر؛ ۲. منافع متعارض: منطبق حاصل جمع جبری صفر؛ ۳. منافع مشترک: تحقق هدف در گرو همکاری؛ ۴. منافع اختلاف‌زا: رقابت بر سر نفوذ (Ghavam, 2011, p.320). براین اساس، در ادامه و با مفروض داشتن سطح واحد و منافع حاکم میان چین و ایران با نظام بین‌الملل غربی، نوع موازنه منافع طرفین بیان خواهد شد.

۴-۱. نوع موازنه منافع چین با نظام بین‌الملل غربی

در دهه‌های اخیر، تنش‌ها میان چین و ایالات متحده رو به فزونی گذاشته که علت اصلی آن را می‌توان در دو عامل دانست: نخست، تعارض ایدئولوژیک ناشی از مخالفت اصولی پکن با «انقلاب‌های رنگی» که واشینگتن ذیل گفتمان حقوق بشر در مناطق هم‌جوار یا مناقشه‌آمیز چین، از جمله تبت، پیگیری می‌کند. در واکنش، شی جین‌پینگ

این مداخلات را «جنگ‌های بی‌دود و باروت» خواند که هدف آن‌ها جایگزینی نظام‌های سیاسی مستقل با حکومت‌های وابسته به غرب است (Wang And Hu, 2019. P.7). دومین محور اختلاف ناشی از چالش‌هایی بوده که چین با رشد سریع خود برای هژمونی اقتصادی آمریکا رقم زده است.

هرچند واشینگتن در ابتدا با هدف پیوند توسعه اقتصادی چین به اصلاحات سیاسی از عضویت پکن در نهادهای غربی همچون سازمان تجارت جهانی حمایت و بر گسترش روابط مالی تأکید داشت، اما فعالیت در سیستم از منظر چینی‌ها نه یک استراتژی بلکه تاکتیکی بود تا بتوانند با تقویت قدرت ملی، پس از یک قرن تحقیر، ناسیونالیسم کنفوسیوسی خود را ارضا نمایند (Mearsheimer, 2021). با وجود این اختلافات، روابط به سمت ایجاد یک موازنه سخت سوق نیافته چراکه، اولاً، بنابر مختصات فرهنگی مردم این کشور، رغبت به تنش‌زدایی دارند و از طرف دیگر، ایالات متحده با اختصاص حدود ۱۶٪ از کل حجم تجارت چین در صدر شرکا تجاری این کشور قرار داشته و حدود ۱۱٪ از مرادوات مالی آمریکا نیز با تجار یا شرکت‌های چینی در حال مبادله است. این آسیب‌پذیری متقابل سبب شده تا وضعیت منافع طرفین با فاصله گرفتن از منطق جمع جبری صفر، بیشتر به سمت اختلاف‌زا متمایل گردد. چین در جریان رقابت‌ها تلاش داشته تا با خلق گفتمان‌هایی نظیر «جامعه آسیایی سرنوشت مشترک» یا «منافع متقابل برد-برد» به مشروعیت‌زدایی از گفتمان تک‌خطی غرب اقدام نماید. براین‌اساس، مقامات پکن، خصوصاً طی سال‌های اخیر، ضمن هشدار نسبت به مداخله آمریکا در امور منطقه، سیاست عدم‌مداخله را در پیش گرفته و ادعا دارند که بدون توجه به پیش‌شرط‌های خاصی حاضر به همکاری با هر کشوری در راستای تحقق توسعه هستند (Foot, 2020, pp.158-159). پکن با این سیاست تلاش دارد تا علاوه بر اصلاح سیستم اقتصاد بین‌المللی به نفع خود، با تصویرسازی یک کشور مسئولیت‌پذیر و دغدغه‌مند، از اتهامات سواری مجانی غرب برائت جوید. این امر، که علاوه بر حضور فعالانه در نهادهای برتن‌وودزی از طریق بدیل‌سازی نهادی دنبال می‌شود، مصداق بارزی از مقابله قانون‌مند بوده و ریشه در تجدیدنظرطلبی چینی‌ها از طریق راهبرد مماشات، دور زدن، احاله مسئولیت و ... دارد (Arghavani & Alipour, 2024, p.14).

۴-۲. نوع موازنه ایران با نظام بین‌الملل غربی

افزایش تمایل ایران به ایفای نقش مستقل پس از انقلاب اسلامی سبب شد تا این کشور با موضع‌گیری علیه آمریکا، در قامت کنشگری تجدیدنظرطلب قرار گیرد. منطق

ژئوپلیتیکی این سیاست ناظر بر استقرار حدود ۴۰ پایگاه نظامی آمریکا پیرامون ایران و حضور گسترده در خلیج فارس بوده که نه تنها دامنه کنش ایران را محدود می‌سازد، بلکه تهدیدی بالقوه برای امنیت ملی آن محسوب می‌شود (Hosseini, 2013).

علاوه بر این، سه اصل حکمت، عزت و مصلحت به‌عنوان مبانی گفتمانی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران اقتضا می‌کند تا این کشور در راستای تحقق امنیت پایدار به مبارزه با هرگونه ظلم و سلطه، خصوصاً از سوی نایب منطقه‌ای غرب یعنی اسرائیل، اقدام نموده و به حمایت‌های مادی و معنوی از مقاومت اسلامی اهتمام ورزند (Bahman, 2019, p.2016). سیاست استقلال و امنیت پایدار ایران در تعارض با رویکرد یک‌جانبه‌گرایانه ایالات‌متحده، منجر به تیرگی روابط دو کشور و اعمال فشارهای فزاینده بر تهران گشته است. این روند به‌ویژه پس از افشای برنامه صلح‌آمیز هسته‌ای ایران تشدید شد؛ به‌گونه‌ای که با هدف حفظ انحصار رژیم صهیونیستی در بهره‌مندی از فناوری هسته‌ای، اتهام ساخت سلاح اتمی علیه ایران مطرح و پروژه امنیتی‌سازی تهران برای افزایش فشارهای سیاسی و بین‌المللی در دستور کار قرار گرفت (Esmacili, 2021, p.270).

در چهارچوب این کشاکش‌ها وضعیت منافع متقابل ایران با نظام بین‌الملل غربی و در رأس آن آمریکا عمدتاً با دو حالت تعریف گشته: ۱. تنزل تنش از سطح حیاتی یا وجودی به مهم و حاکم شدن رقابت به‌جای دشمنی؛ نظیر آنچه در برجام اتفاق افتاد که ایالات‌متحده با اطمینان خاطر از بی‌خطری برنامه هسته‌ای ایران برای اسرائیل و متحدان عرب منطقه‌ای خود وعده داد که جهت جلوگیری از یک مسابقه تسلیحاتی، تحریم‌ها علیه تهران را لغو و منافع اقتصادی با ایران تعریف خواهد کرد. در واقع مقامات غربی امید داشتند تا با متمتع ساختن تهران از منافع درون سیستمی، ضمن رفع تهدیدات وجودی متقابل، به تدریج مواضع این کشور در دیگر ابعاد نظیر فعالیت‌های منطقه‌ای را تعدیل نمایند (Zolfaghari, 2021, p.608). در صورتی ادامه این رهیافت ولو بدون حل تنش‌های منطقه‌ای، احتمالاً از طریق افزایش منافع مشترک، نوع موازنه ایران به سمت احاله، مماشات، دور زدن و ... متمایل می‌گشت؛ ۲. حاکم شدن منطق حاصل جمع جبری صفر که دارای بیشترین سابقه در تاریخ روابط دو کشور بوده و با روی کار آمدن دور اول دولت دونالد ترامپ، متأثر از سیاست «فشار حداکثری» وی به اوج خود رسید. در این خوانش، مسائل منطقه‌ای، خاصه تعاملات با اسرائیل، برای ایالات‌متحده حائز اهمیت حیاتی شده؛ لذا هرگونه مذاکره بر سر آن غیرممکن می‌گردد. طرفداران این راهبرد گمان می‌کردند که با فشار حداکثری به اقتصاد ایران،

در سطح خارجی این کشور دیگر قادر به فعالیت‌های منطقه‌ای نبوده و از طرفی در عرصه عمومی نیز به‌موجب مواجهه با نارضایتی‌های گسترده، دچار فروپاشی و تغییر رژیم خواهد شد (Fiedler, 2022, p.290).

در مواجهه با این تهدید وجودی، با توجه به مشخصه‌های داخلی ایران، ترجیح موازنه کامل بر تسلیم و پاسخ مقاومت حداکثری به ترامپ چندان دور از انتظار نبود. این راهبرد در سیاست خارجی با نگاه به شرق مورد پیگیری قرار گرفته و در این راستا، تهران جهت مقابله با تحریم‌های آمریکا به گسترش روابط دو یا چندجانبه با چین و روسیه اقدام نمود. از مهم‌ترین گام‌های این سیاست، تلاش جهت عضویت در گروه بریکس بود که سال ۱۴۰۲ تصویب و تا ۱۴۰۳ فرایند آن تکمیل گردید. ایران امید داشت تا با این ظرفیت، علاوه بر گذار از نهادهای برتن وودزی جهت دور زدن تحریم‌ها، به چالشگر اصلی هژمون یعنی چین نزدیک گردد. جهت سنجش موفقیت این سیاست، کنش ایران و چین از بریکس در ادامه بررسی می‌شود.

۵. گروه بریکس و روابط چندجانبه ایران و چین

اگرچه اندیشه موازنه با گروه هفت از واپسین سال‌های جنگ سرد در اذهان نخبگان روسیه، چین و هند شکل گرفت، اما طی سال ۲۰۰۱ جیمز اونیل از موسسه گلدمن ساکس نخستین کسی بود که نام بریک را مبتنی بر حروف اول سه کشور فوق مطرح و با این پیش‌فرض، زمینه ملاقات رؤسای جمهوری دولت‌های مذکور طی سال ۲۰۰۶ را ممکن ساخت. اولین گام عملی در این راستا با گذار موفق چین از بحران مالی ۲۰۰۸ زمانی رقم خورد که این کشور علاوه بر ثبت رشد حدود ۱۱٪ تولید ناخالص داخلی، برخلاف رکود حاکم بر دول غربی، با اختصاص بسته ۵۸۶ میلیاردی جهت وام‌دهی به بانک‌های دولتی، برای نخستین بار به‌جای آمریکا، بسترساز ثبات در بازارهای جهانی شد (Mirtorabi & Keshvarian-Azad, 2020, p.150). شرایط مذکور این اعتمادبه‌نفس را در چین ایجاد کرد تا ژوئن ۲۰۰۹ با قرار گرفتن کنار روسیه، هند و پس از دو سال آفریقای جنوبی، گروه بریکس را تأسیس نماید. مطابق اعلامیه سال ۲۰۰۹، چندین هدف کلان برای این ساختار تعریف گشت: ۱. تضمین آزادی تجارت و سرمایه‌گذاری به‌گونه‌ای که دول درحال توسعه قادر به انتفاع از آن باشند و همچنین ایجاد سیستم پولی بین‌المللی جدید جهت حفاظت از این مبادلات؛ ۲. اصلاح نهادهای مالی بین‌المللی به شیوه‌ای دموکراتیک با تأکید بر برابری و عدم‌مداخله جهت شنیده شدن صدای ضعیف جهان جنوب؛ ۳. مقابله با ناترازی انرژی از طریق همکاری میان تولید و

مصرف‌کنندگان در کنار تلاش جهت تکثیر منابع تجدیدپذیر؛ ۴. تلاش چندجانبه به‌منظور توسعه پایدار و حذف بسترهای پرورش تروریسم با گسترش تعاملات علمی، آموزشی و استفاده از فناوری‌های پیشرفته (Statement, 2009). در اجلاس ۲۰۱۵ بریکس، بانک توسعه جدید با سرمایه ۵۰ میلیارد دلار برای تأمین مالی زیرساخت‌ها بدون پیش‌شرط‌های برتن‌وودزی ایجاد شد (Sawal Ana Anjum, 2023, p.77) و ترتیبات ذخیره مشروط نیز به‌عنوان بدیلی برای صندوق بین‌المللی پول، جهت مدیریت شوک‌های مالی و تقویت ثبات اقتصادی شکل گرفت (Aleksia And Bakhtiar, 2023, p.133). مسئولیت تصمیم‌گیری در این خصوص به دو زیرنهاد شورای حکام و کمیته دائمی واگذار گشت. در حال حاضر، چین به‌عنوان بزرگ‌ترین سرمایه‌گذار با مبلغ ۴۰ میلیارد، بیشترین نقش را در اتخاذ تصمیمات این نهاد ایفا می‌کند. پس از آن، هند، برزیل و روسیه با سرمایه برابر ۱۸ میلیارد و در نهایت آفریقای جنوبی با ۵ میلیارد دلار، از کم‌ترین تأثیرگذاری در تصمیمات برخوردار هستند (Mazenda And Ncwadi, 2016, pp.112-113) در حقیقت، این اقتصاد قدرتمند چین نسبت به سایر اعضای گروه بوده که پکن را قادر می‌سازد تا با داشتن دست برتر، بیشترین اثرگذاری را در هدایت چهار هدف داشته باشد. از این‌رو، در ادامه به‌منظور بررسی ظرفیت‌ها و چالش‌های ایران در بریکس، مقایسه‌ای از خوانش چین با این کشور در هر یک از اهداف فوق صورت خواهد پذیرفت.

۵-۱. تضمین آزادی تجارت و اصلاح سیستم پولی بین‌المللی

ایران و چین به‌موجب برخورداری از تجربه‌ای مشترک در استعمار و با خوانشی جهان‌سوم‌گرایانه، تجارت آزاد بین‌المللی را در چهارچوب ضرورت توجه به منافع جهان جنوب و تقویت چندجانبه‌گرایی تعریف می‌کنند. چینی‌ها همچنین با تجربه آسیب‌های وارده بر دولت‌های جنوب، خصوصاً طی بحران مالی سال ۲۰۰۸، امید دارند تا بریکس در کنار هژمونی نهادهای برتن‌وودزی، اعضا را از شوک مالی که بیش از هر چیز مدلول اقدامات غرب بوده محافظت نماید (Liu And Papa, 2022, p.24). از جمله مهم‌ترین اقدامات عملی در این زمینه، تأسیس سیستم بازپرداختی بریکس طی سال ۲۰۱۹، خاصه با همت چین، بوده که بر مبنای بهره‌گیری از ارزهای دیجیتال بومی امکان انجام مبادلات مالی میان کشورهای عضو را بدون اتکا به دلار فراهم می‌سازد. بر همین اساس، تهران نیز مهر ۱۴۰۳ با ارائه ریال دیجیتال به‌نوبه خود تلاش کرد تا ضمن بهره‌مندی از این ظرفیت، گامی در راستای رسیدن به ارز مشترک بردارد

(Helmy, 2025). در حقیقت، ایران مایل بود تا با تأکید بر سیاست نگاه به شرق، موازنه‌ای علیه تحریم‌های غرب شکل دهد. این در حالی است که راهبرد چین بیشتر مبتنی بر مقاومت قانونمند بوده، لذا احتمالاً فرایند دلارزدایی با سرعتی که ایران انتظار دارد، جلو نخواهد رفت؛ چراکه رقم ذخایر دلاری چین با وجود کاهش از ۷۵ درصد سال ۲۰۰۵ به ۵۰ درصد ۲۰۲۳، همچنان بسیار بالا بوده و حذف آن قطعاً ضربه بزرگی را متوجه این کشور می‌سازد (Mousavi Nejad, 2024).

از همین‌رو، علی‌رغم تلاش جهت ایجاد جایگزین پیام‌رسان مالی سوئیفت و ابراز تمایل به تنوع سبد ارزی، با توجه به منافع درون‌سیستمی چین، بعید به نظر می‌رسد که حداقل در کوتاه‌مدت این کشور با دلارزدایی فوری، خواستار ارز واحد بریکس شود؛ خصوصاً که برخلاف رابطه واشینگتن-پکن، اقتصاد مکمل به‌عنوان اصلی‌ترین پایه ایجاد ارز واحد در روابط میان اعضای بریکس وجود ندارد.

۲-۵. دموکراتیک‌سازی نهادهای مالی به همراه تقویت صدای جهان

جنوب

چین گروه بریکس را مکملی در کنار نهادهای مالی غرب قلمداد کرده؛ از این‌رو، ضمن حضور فعال در نظام اقتصادی کنونی، در راستای اصلاحات طبق راهبرد «آسیا برای آسیا» کوشیده است. بنابراین، مقامات پکن از ابتدا دو دستور کار برای بریکس در نظر داشتند: ۱. هم‌نوا سازی بیشتر دول عضو در ساختارهای نهادی غرب، مخصوصاً سازمان تجارت جهانی، با هدف سامان‌بخشی به مذاکرات دور دوحه؛ ۲. کمک به توسعه بومی جهان جنوب از طریق سرمایه‌گذاری‌های مشترک در منطقه، جهت مبارزه علیه هم‌مونی و تحقق چندجانبه‌گرایی (Abdenur, 2014, p.91). در این راستا نیز توافق‌نامه تجاری بریکس طی سال ۲۰۱۵ جهت کاهش تعرفه‌های گمرکی به تصویب اعضا رسید. از آنجا که ایران برخلاف سایر اعضا عضو سازمان تجارت جهانی نیست، پذیرش تعدیلات تعرفه‌ای در قالب بریکس می‌تواند ضمن تسریع روند تجارت میان ایران و سایر اعضا، نویدبخش گامی مؤثر در جهت جایگزینی این گروه با نهادهای غربی باشد تا از این طریق، تهران موازنه‌ای جهت فائق آمدن بر فشارهای تحریمی غرب ایجاد نماید. استفاده از این فرصت مستلزم برنامه‌ریزی و توسعه فناوری است؛ چراکه در غیر این صورت، کشورهای توسعه‌یافته‌تر گروه با صادرات حداکثری محصولات خود، علاوه بر گرفتن فرصت‌های تجاری ایران، چالش بزرگی برای صنایع نوپای بومی ایجاد

خواهند کرد (Kohanhooshnejad & Gharibi, 2024, p.131). از این رو، مقامات ایرانی تلاش داشتند تا وام‌هایی را از بانک توسعه جدید اخذ نمایند که متأسفانه تاکنون موفق به دریافت وجهی از این نهاد نشده‌اند؛ چراکه برخلاف نگاه جایگزین‌محور، چینی‌ها این نهاد را به‌موجب نوع موازنه خود صرفاً در حد یک مکمل دانسته و از اقداماتی که حساسیت غرب را برانگیزد، اجتناب می‌ورزند.

۵-۳. تعادل بخشی انرژی در عین توسعه منابع تجدیدپذیر

ایران به‌موجب منابع عظیم هیدروکربن، در کنار روسیه، عربستان و امارات، از ظرفیت خوبی جهت تعادل بخشی به بازار انرژی برخوردار است. در همین راستا، از ابتدای تکمیل عضویت طی سال ۱۴۰۴، علاوه بر حضور در کارگروه انرژی بریکس، چندین دانشگاه مطرح خود من جمله تهران، صنعتی شریف، صنعتی امیرکبیر، فردوسی مشهد و ... را به‌منظور بهره‌مندی از فناوری‌های جدید و جذب سرمایه‌گذار خارجی در مجمع دانشگاهی بریکس ادغام نمود. با هدف عملیاتی شدن همکاری میان تولیدکنندگان انرژی، همچنين دکتر عباس علی‌آبادی وزیر نیروی ایران، طی اجلاسیه وزرای انرژی دول عضو، با تأکید بر موقعیت ترانزیتی کشور، طرح اتصال شبکه برق روسیه به امارات و عربستان از مسیر کریدور شمال-جنوب را مطرح ساخت تا از این طریق علاوه بر تقویت همکاری‌های منطقه‌ای در زمینه انرژی، نقش ایران در پروژه یک کمربند را ارتقا بخشند (Tehran Times, 2024). علی‌رغم اثر ابتکارات جمعی بر تثبیت امنیت انرژی منطقه، چینی‌ها به‌عنوان مصرف‌کننده کلان چندان به ائتلاف تولیدکنندگان روی خوش نشان نداده و ترجیح می‌دهند تا ضمن تأکید بر قراردادهای دوجانبه، نظیر آنچه در توافق ۲۵ ساله با ایران روی داد، در تأمین سوخت فسیلی خود، بیشتر سرمایه‌گذاری‌های بانک و صندوق ذخیره را به سمت انرژی تجدیدپذیر گسیل گردانند؛ راهبردی که از یک‌سو به‌موجب مزیت پکن در باتری‌های لیتیومی نسبت به سایر اعضا، روحیه خودبتریبینی کنفوسیوسی این کشور را ارضا کرده و از دیگر سو دست چین را در رقابت فناورانه با آمریکا پر می‌سازد (Luciano And Tavares, 2021). از این رو، به‌فرض توانایی ایران در جذب سرمایه، احتمالاً چینی‌ها به ظرفیت انرژی‌های تجدیدپذیر ایران، خصوصاً در زمینه بادی و خورشیدی، توجه بیشتری خواهند داشت.

۵-۴. همکاری چندجانبه جهت توسعه پایدار

یکی از مهم‌ترین عوامل همگرایی میان اعضای بریکس، تلاش برای مشروعیت‌زدایی از روایت‌های غربی در خصوص توسعه یا حقوق بشر و ارائه بدیلی بومی از آن‌ها بود. در این چهارچوب، چین الگوی «اجماع پکن» را در مقابل «اجماع واشینگتن» با تأکید بر نقش دول جنوب مطرح کرده و در عین حفظ تعامل مثبت با غرب، از جهانی‌شدن چندقطبی با رعایت احترام به حاکمیت دولت‌های حمایت می‌کند (Niu, 2025, p.112). در همین راستا، این کشور با رد هرگونه پیش‌شرط سیاسی برای اعطای وام‌های توسعه‌ای و همچنین از طریق مشارکت فعال در ایجاد کارگروه مبارزه با تروریسم در سال ۲۰۱۷، از سازوکارهای درون‌سازمانی برای مقابله با مداخلات امنیتی غرب به بهانه مبارزه با تروریسم استقبال کرده است. ایران نیز با آسیب‌های جدی ناشی از تفسیر جانب‌دارانه غرب نسبت به مفهوم تروریسم، هرچند به سبب عضویت اخیر خود هنوز به‌طور کامل در کارگروه مبارزه با تروریسم بریکس ادغام نشده، اما در چهارچوب نشست مقامات عالی‌رتبه این نهاد، پیشنهاد داد تا با ایجاد کمیسیون امنیتی علاوه بر مقابله درون‌بلوکی با تهدیدات مشترکی نظیر تروریسم، افراط‌گرایی و سوءاستفاده از فناوری‌های نوین، سازوکاری بدیل با گروه ویژه اقدام مالی نظیر جهت نظارت بر پول‌شویی و تأمین مالی جرائم فوق، ایجاد گردد (Mizan, 2025). این مسئله، اگرچه به‌موجب هم‌سویی با نو‌وستفالی‌گرایی چین مورد حمایت اعلامی این کشور قرار گرفته، اما از آنجا که اکنون رقابت‌های پکن-واشینگتن بیشتر بر فناوری متمرکز بوده، مقامات چینی ترجیح می‌دهند تا حد امکان از کالاهای عمومی غرب، نظیر نهادهای نظارتی، طبق منطق سود صلح بهره‌برده و هزینه مادی و معنوی خود را به مسائل سودآور یا رقابتی منعطف سازند.

نتیجه‌گیری

با توجه به نظریه موازنه منافع، می‌توان ایران و چین را در دسته کشورهای تجدیدنظرطلب نسبت به نظام بین‌الملل قرار داد که از طریق ایجاد چهارچوب نهادی بریکس خواستار به چالش کشیدن هژمونی ایالات متحده، به‌ویژه در حوزه اقتصادی-مالی، هستند. برای درک بهتر تفاوت رفتارهای این دو کشور، پرسش اصلی مطرح شد که نوع موازنه منافع چین و ایران در برابر نظام بین‌الملل غربی از طریق نهاد بریکس بر چه مبنایی استوار است. به‌عنوان نخستین گام، در تجمیع عناصر سطح واحد،

مشخصه‌های چین شامل اصلاح‌گرایی، فرهنگ مصالحه‌جو، توسعه به سبک «جماع پکن» و آسیاگرایی تعریف شد و به‌طور متقابل، مصادیق ایران عبارت بودند از عدالت‌خواهی، عزت در عین مصلحت، اقتصاد مقاومتی و نگاه به شرق. ثمره این تفاوت در نوع موازنه با نظام بین‌الملل قابل مشاهده است، به‌گونه‌ای که پکن رویکرد مماشات، احاله مسئولیت و موازنه نرم را اتخاذ کرده، لیکن ایران، خصوصاً هنگام مواجهه با تهدید وجودی غرب، راهی جز موازنه کامل نداشته است. اگرچه طی سال‌ها، بهبود روابط ایران با غرب یا تشدید تنش واشینگتن-پکن، مانند شرایط هنگام عضویت ایران در بریکس، سبب نزدیکی نسبی دو طرف شده، اما همچنان انتظار می‌رود ایران تنها تا حدی قادر به تحصیل منافع از این گروه باشد که مانعی در مسیر بهره‌مندی چین از نظام بین‌الملل غربی ایجاد نکند. از این‌رو به‌موجب استفاده از این ظرفیت تهران ناگزیر است تا ضمن نزدیکی به نوع موازنه چین از طریق کاهش تنش با سیستم غربی، غیرامنیتی‌سازی وجه خود در گروه را نیز پیگیری نماید. شروع این روند می‌تواند با تعریف پروژه‌های مشترک و ایجاد کنسرسیوم یا شرکت‌های چندملیتی، به‌ویژه در حوزه فناوری‌های پاک صورت گیرد که نسبتاً از حساسیت کمتری برخوردار بوده و مورد حمایت گروه است، تا از این طریق به تدریج ضمن اقناع اعضا، خصوصاً چین، به سودآور بودن حوزه انرژی و ترانزیت ایران، موازنه منافع با ایالات متحده به نفع جهان جنوب منحرف گردد. با این حال، بهره‌گیری کامل از ظرفیت بریکس مستلزم توجه به الزامات سایر قدرت‌های تأثیرگذار، از جمله روسیه، هند و دیگر اعضاست، چراکه هرگونه استراتژی موفق نیازمند همکاری و هم‌سویی چندجانبه میان تمامی اعضا است.

فهرست منابع

- اسماعیلی، مصطفی؛ نوری ولی الله (۱۴۰۰). *سیاست ایالات متحده آمریکا در قبال برنامه هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران: بررسی سیاست دموکرات‌ها*. سیاست جهانی، ۱۰ (۴)، ۲۵۹-۲۸۴.
- اسمعیلی، علی (۱۴۰۲). *رقابت چین و آمریکا در خاورمیانه در قرن بیست و یکم*. تهران: چاپخش.
- ارغوانی پیرسلمی، فریبرز؛ علی‌پور، حسین (۱۴۰۳). *قدرت نهادی در نظم بین‌الملل: فرصت‌ها و چالش‌های بانک سرمایه‌گذاری زیرساخت آسیا برای چین*. فصلنامه روابط خارجی، ۱۵ (۴)، ۱-۳۴.
- ارغوانی پیرسلمی، فریبرز (۱۳۹۴). *درآمدی بر روابط راهبردی چین و ایران در پرتو هویت‌های بین‌المللی*. تهران: مخاطب.
- بهمن، شعیب (۱۴۰۰). *الگوی امنیتی ایران برای کشورهای اسلامی: الزامات کاربری اصول عزت، حکمت و مصلحت در مواجهه با کشورهای غربی*. مقالات اولین همایش بین‌المللی گام دوم انقلاب اسلامی (الگوی نظام انقلابی تمدن‌ساز)، ۲۰۰۰-۲۰۲۱.
- پوراحمدی، حسین؛ حبیبی، رحمان (۱۴۰۰). *بایستگی‌های راهبردی سیاست خارجی ایران در شکل‌گیری اقتصاد مقاومتی*. فصلنامه پژوهش‌های بین‌المللی، ۸ (۴)، ۳۳-۵۰.
- جهانخش، محمدتقی؛ چگنی‌زاده، غلامعلی؛ کیوان‌حسینی، اصغر (۱۴۰۱). *فرهنگ استراتژیک و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در قبال افغانستان (۱۳۵۸-۱۳۹۸)*. نشریه مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز، ۱۲۰ (۲۵-۵۳).
- حسینی، دیاکو (۱۳۹۲، ۲۸ آبان). *ریشه واقعی اختلاف‌های ایران - آمریکا*. دیپلماسی ایرانی. بازیابی شده از <https://www.diplomatie-iranian.com>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۲، ۲۹ بهمن). *سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی*. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری. <https://farsi.khamenei.ir>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۵، ۱۲ آبان). *بیانات در دیدار دانش‌آموزان و دانشجویان*. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری. <https://farsi.khamenei.ir>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۶، ۱۲ مرداد). *بیانات در مراسم تنفیذ حکم دوازدهمین دوره ریاست جمهوری اسلامی ایران*. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری. <https://farsi.khamenei.ir>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۹، ۱۹ دی). *بیانات در دیدار تولیدکنندگان و فعالان اقتصادی*. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری. <https://farsi.khamenei.ir>
- خبرگزاری میزان (۱۴۰۳، ۲۱ شهریور). *پیشنهادات ایران به مقام‌های عالی امنیتی بریکس*. میزان. <https://www.mizan.news/4792706>

- دهقانی فیروزآبادی، جلال (۱۳۹۵). *سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران*. تهران: سازمان سمت.
- رهبر معظم انقلاب اسلامی (۱۴۰۰). *بیانات در دیدار با مسئولان وزارت امور خارجه*. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری. <https://farsi.khamenei.ir>
- سیمبر، رضا؛ رضاپور، دانیال؛ فاضلی، سامان (۱۳۹۸). *فرصت‌های ایران در قبال نقش‌آفرینی گروه بریکس در نظام بین‌الملل چندقطبی*. سیاست‌های راهبردی و کلان، (۷)، ۱۶۴-۱۸۸.
- شریعتی‌نیا، محسن (۱۳۹۹). *آثار اجرایی شدن ابتکار کمربند و راه بر محیط ژئواکونومیک ایران*. نشریه مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز، (۱۱۰)، ۷۷-۹۹.
- شیخ‌الاسلامی، محمدحسن؛ عطازاده، سجاد (۱۴۰۱). *آسیایی شدن: خوانشی جدید از نگاه به شرق*. فصلنامه روابط خارجی، (۴)، ۳۷-۶۸.
- شیخ محمدی، علیرضا؛ هاشمی، سکینه (۱۴۰۱). *ایران و نظم نوین نوظهور جهانی: بازچیدمان راهبردی به سوی سازمان همکاری‌های و بریکس*. نشریه بررسی روابط خارجی ایران، (۱۳)، (۱)، ۳۵، ۱۴۷-۱۷۲.
- صالحی، مختار؛ حسن‌زاده، فرامرز (۱۳۹۵). *بررسی تطبیقی اجماع پکن و اجماع واشینگتن*. نشریه روابط خارجی، (۳۲)، ۷۳-۹۶.
- قاسمی، ابوالفضل؛ حیدری، مهدیه (۱۴۰۳). *تحریم‌های اقتصادی ایالات متحده و تعاملات ژئواکونومیک ایران و چین*. فصلنامه روابط خارجی، (۲)، ۷-۴۶.
- قوام، عبدالعلی (۱۳۹۰). *اصول سیاست خارجی و سیاست بین‌الملل*. تهران: سازمان سمت.
- کهن‌هوش‌نژاد، روح‌الله؛ قریب، حسینعلی (۱۴۰۳). *فرصت‌ها و چالش‌های اقتصادی عضویت ایران در گروه بریکس پلاس*. مطالعات اقتصاد سیاسی بین‌الملل، (۲)، ۷-۱۱۷-۱۳۴.
- مرزبانی، فروزان؛ پلونده، حسین (۱۳۹۹). *چشم‌انداز عضویت ایران در بریکس و تحلیل ظرفیت‌های آن در آینده مناسبات دو طرف*. پژوهش ملل، (۶۱)، ۷-۲۹.
- موسوی‌نژاد، الهه سادات (۱۴۰۳). *سه رویکرد به دلارزدایی در نظام جهانی*. دیپلماسی ایرانی. <https://www.diplomatie-iranian.com>
- میرترابی، سعید؛ کشوریان‌آزاد، محسن (۱۳۹۹). *تأثیر خیزش چین بر نظم مالی بین‌المللی (۲۰۰۸-۲۰۱۸)*. رهیافت‌های سیاسی و بین‌المللی، (۴)، ۱۱-۴۱-۱۷۰.
- نعمتی، امیرحسین؛ حاجی یوسفی، امیرمحمد (۱۳۹۸). *تحولات جدید در روابط عربستان و رژیم صهیونیستی: دلایل و زمینه‌ها*. فصلنامه آفاق امنیت، (۴۴)، ۱۲-۴۴.

Reference

- Abdenur, A. E. (2014). China and the BRICS development bank: Legitimacy and multilateralism in South-South cooperation. *IDS Bulletin*, 45(4), 85–101.
- Aleh, A., & Yazdanshenas, Z. (2023). China-Iran strategic partnership and the future of US hegemony in the Persian Gulf region. *Third World Quarterly*, 44(2), 377–400
- Aleksia, C., Arief, R., & Bakhtiar, A. (2023). BRICS as new alternatives in reforming international financial institutions and economic partnerships. *National University of Singapore*, 10(2), 128–143.
- Arghavani Pirsalami, F. (2015). An introduction to the strategic relations between China and Iran in the light of international identities. Tehran: Mokhtab.
- Arghavani Pirsalami, F., & Alipour, H. (2024). Institutional power in the international order: Opportunities and challenges of the Asian Infrastructure Investment Bank for China. *Faslnameh-ye Ravabet-e Khareji*, 15(4), 1–34
- Bahman, S. (2021). Iran's security model for Islamic countries: Requirements for applying the principles of dignity, wisdom, and expediency in confronting Western countries. In *Proceedings of the First International Conference on the Second Step of the Islamic Revolution (Model of Revolutionary Civilization-Building System)*. 2000–2021
- Booth, K. (2005). Strategic culture: Validity and validation. *Oxford Journal on Good Governance*, 2(1), 25–28.
- BRIC. (2009, June 16). Joint statement of the BRIC countries' leaders.
- Dehghani Firouzabadi, J. (2016). Foreign policy of the Islamic Republic of Iran. Tehran: SAMT.
- Enderwick, P. (2018). The economic growth and development effects of China's One Belt One Road Initiative. *Strategic Change*, 27(5), 447–454.
- Esmaeili, M., & Nouri, V. (2021). United States policy toward the nuclear program of the Islamic Republic of Iran: Examining the Democrats' policy. *Global Politics*, 10(4), 259–284.
- Fan, H., & Zarrin Najafabad, S. (2024). China-Iran relations from the perspective of the 25-year comprehensive cooperation agreement. *Faslnameh-ye Ravabet-e Khareji*, 16(1), 27–50
- Fiedler, R. (2022). The policy of maximum pressure on Iran: US policy objectives and effects. *Przegląd Strategiczny*, 15, 283–297.
- Foot, R. (2019). China's rise and US hegemony: Renegotiating hegemonic order in East Asia? *International Politics*, 57(2), 150–165.
- Ghasemi, A., & Heidari, M. (2024). United States economic sanctions and the geoeconomic interactions of Iran and China. *Iranian Review of Foreign Affairs*, 16(2), 7–46.
- Ghavam, A. (2011). Principles of foreign policy and international politics. Tehran: SAMT
- Haji-yousefi, A. M. & Nemati, A. H. (2019). New developments in the relations between Saudi Arabia and the Zionist regime: Reasons and contexts. *Afaq-e Amniyat (Security Horizons Quarterly)*, 12(44), 148–184

- Helmy, N. (2025, March 27). BRICS' game-changing blockchain payment system: The future of global transactions. *Modern Diplomacy*.
- Hosseini, D. (2013, November 19). The real root of Iran-U.S. conflicts. *Iranian Diplomacy*. <https://www.diplomatie-iranian.com>
- Jahanbakhsh, M. T., Chegnizadeh, G., & Keyvan Hosseini, A. (2022). Strategic culture and foreign policy of the Islamic Republic of Iran toward Afghanistan (1979-2019). *Journal of Central Asian and Caucasus Studies*, (120), 25-53.
- Katz, M. N. (2024). The geopolitical (in)significance of BRICS enlargement. *EconPol Forum*, 25(1), 10-13.
- Khamenei, S. A. (2014, February 18). General policies of the resistant economy. Supreme Leader's Office. <https://farsi.khamenei.ir>
- Khamenei, S. A. (2016, November 2). Remarks in meeting with students. Supreme Leader's Office. <https://farsi.khamenei.ir>
- Khamenei, S. A. (2017, August 3). Remarks at the inauguration ceremony of the 12th presidential term of the Islamic Republic of Iran. Supreme Leader's Office. <https://farsi.khamenei.ir>
- Khamenei, S. A. (2021, January 8). Remarks in meeting with producers and economic activists. Supreme Leader's Office. <https://farsi.khamenei.ir>
- Kohanhoosh Nejad, R., & Gharib, H. A. (2024). Economic opportunities and challenges of Iran's membership in BRICS Plus. *International Political Economy Studies*, 7(2), 117-134.
- Liu, Z., & Papa, M. (2022). Can BRICS de-dollarize the global financial system? *Journal of Chinese Economic and Business Studies*, 20(4), 399-421
- Losekann, L., & Tavares, A. (2021). Potential for cooperation in the dissemination of renewable energy and natural gas among BRICS countries (Policy Research Brief No. 74). *International Policy Centre for Inclusive Growth*.
- Mahnken, T. G. (2011). Secrecy and stratagem: Understanding Chinese strategic culture. *Lowy Institute for International Policy*.
- Marzbani, F., & Polondeh, H. (2021). The outlook of Iran's membership in BRICS and analysis of its capacities in future bilateral relations. *Pajouhesh-e Mellal*, (61), 7-29.
- Mazenda, A., & Newadi, R. (2016). The rise of BRICS development finance institutions: A comprehensive look into the New Development Bank and the Contingent Reserve Arrangement. *African East-Asian Affairs*, 3, 96-123.
- Mearsheimer, J. J. (2021). The inevitable rivalry: America, China, and the tragedy of great-power politics. *Foreign Affairs*, 100(6), 24-35.
- Mirtorabi, S., & Keshvarian Azad, M. (2020). The impact of China's rise on the international financial order (2008-2018). *Political and International Approaches*, 11(4), 141-170.
- Mizan News Agency. (2024, September 12). Iran's proposals to BRICS senior security officials. *Mizan News*. <https://www.mizan.news/4792706>
- Mousavi Nejad, E. S. (2024). Three approaches to de-dollarization in the global system. *Iranian Diplomacy*. <https://www.diplomatie-iranian.com>
- Nabipour, P. (2021). Iran and China: Political and economic aspects of

- the strategic relationship. *Ukrainian Policymaker*, 8, 61–77.
- Nicholas Ross Smith. (2018). Can neoclassical realism become a genuine theory of International Relations? *The Journal of Politics*, 80(2), 742–749.
 - Niu, H. (2024). BRICS in a changing world: From adaptation and mitigation to shaping? *CEBRI Diplomatic Bulletin*, 13(1), 102–113.
 - Pitlo III, L. B. (2021). China's "New Asian Security Concept": Leading a regional security community or simply pushing rivals out? *Chinese Studies Journal*, 15, 56–80.
 - Pourahmadi, H., & Habibi, R. (2021). Strategic necessities of Iran's foreign policy in shaping the resistant economy. *Quarterly Journal of International Research*, 8(4), 33–50.
 - Salehi, M., & Hassanzadeh, F. (2016). A comparative study of the Beijing Consensus and the Washington Consensus. *Foreign Relations Journal*, (32), 73–96.
 - Sawal, J. N., & Anjum, R. (2023). BRICS the major emerging economies: Prospects for a multi-polar world. *Global International Relations Review*, 6(2), 72–82.
 - Schweller, R. L. (1994). Bandwagoning for profit: Bringing the revisionist state back in. *International Security*, 19(1), 72–107.
 - Schweller, R. L. (1997). New realist research on alliances: Refining, not refuting, Waltz's balancing proposition. *The American Political Science Review*, 91(4), 927–930.
 - Schweller, R. L. (2004). Unanswered threats: A neoclassical realist theory of underbalancing. *International Security*, 29(2), 159–201.
 - Schweller, R. L., & Priess, D. (1997). A tale of two realisms: Expanding the institutions debate. *International Studies Quarterly*, 41(1), 1–32.
 - Schweller, R. L., & Pu, X. (2011). After unipolarity: China's visions of international order in an era of US decline. *International Security*, 36(1), 41–72.
 - Shariati Nia, M. (2020). The effects of the implementation of the Belt and Road Initiative on Iran's geoeconomic environment. *Journal of Central Asian and Caucasus Studies*, (110), 77–99.
 - Sheikh al-Islami, M. H., & Atazadeh, S. (2022). Asianization: A new reading of the Look East policy. *Foreign Relations Quarterly*, 14(4), 37–68.
 - Sheikh Mohammadi, A., & Hashemi, S. (2022). Iran and the emerging new world order: A strategic realignment toward the SCO and BRICS. *Iranian Review of Foreign Affairs*, 13(1, 35), 147–172.
 - Simbar, R., Rezapour, D., & Fazeli, S. (2019). Iran's opportunities regarding BRICS' role in the multipolar international system. *Strategic and Macro Policies*, (7), 164–188.
 - Supreme Leader of the Islamic Revolution. (2021). Remarks in meeting with Foreign Ministry officials. Supreme Leader's Office. <https://farsi.khamenei.ir>
 - Swaine, M. D. (2015, April 20). Beyond American predominance in the Western Pacific: The need for a stable U.S.-China balance of power. *Carnegie Endowment for International Peace*.
 - Tehran Times. (2024, September 27). Iran proposes connecting power

- grid to Russia, UAE, Saudi Arabia. Tehran Times.
- Wang, J., & Hu, R. (2019). From cooperative partnership to strategic competition: A review of China-U.S. relations 2009-2019. *China International Strategy Review*, 1, 1-10.
 - Xi, J. (2023, March 6). President Xi calls out US-led 'containment, encirclement and suppression' of China. Press TV.
 - Zolfaghari, V. (2020). The nuclear issue and Iran-US relations: Perspectives and different natures. *Iranian Review of Foreign Affairs*, 11(32), 591-619.